

УДК 343.14

ГРИЩЕНКО С.М., начальник підрозділу Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБ України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5922-280X>.

СТЕПАНОВ В.А., кандидат технічних наук, провідний науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБ України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5249-6883>.

УМОВИ АВТОНОМНОГО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі автономного доступу до інформації уповноважених органів під час зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Визначено поняття “єдина система технічних засобів”. Запропонована структура єдиної системи технічних засобів. Наведені умови автономного доступу до інформації.*

***Ключові слова:** автономний доступ, зняття інформації, електронна комунікаційна мережа, єдина система технічних засобів.*

***Summary.** The article is devoted to the problem of autonomous access to information during interception of information from electronic communications network. The concept of “united system of technical means” is defined. Structure of united system technical means is proposed. The conditions for autonomous access are given.*

***Keywords:** autonomous access, interception of information, electronic communication network, united system of technical means.*

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме автономного доступа к информации уполномоченных органов при снятии информации с электронных коммуникационных систем. Определено понятие “единая система технических средств”. Предложена структура единой системы технических средств. Приведены условия автономного доступа к информации.*

***Ключевые слова:** автономный доступ, снятие информации, электронная коммуникационная сеть, единая система технических средств.*

Постановка проблеми. У зв'язку з прийняттям Законів України “Про електронні комунікації” [1] та “Про розвідку” [2] актуальним стає питання автономного доступу уповноважених органів до інформації, що циркулює в електронних комунікаційних мережах, під час зняття інформації з використанням системи технічних засобів. В пункті 2 статті 121 Закону України [1] наведено, що зняття інформації з електронних комунікаційних мереж постачальників електронних комунікаційних послуг забезпечується єдиною системою технічних засобів, що використовується всіма уповноваженими законом органами, на умовах автономного доступу до інформації у порядку, визначеному законодавством. В пункті 3 статті 15 Закону України [2] зазначається, що зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій, які надають послуги мобільного та/ або фіксованого зв'язку, забезпечується системою технічних засобів, що використовується всіма розвідувальними органами на умовах автономного доступу до інформації у порядку, визначеному законодавством. На даний час в законодавстві та за результатами наукових досліджень не визначені умови автономного доступу до інформації в контексті зняття інформації з електронних комунікаційних (транспортних телекомунікаційних) мереж.

Результати аналізу наукових публікацій. Аспекти зняття інформації з телекомунікаційних мереж загального користування України досліджували Ю.Б. Балтер [3], А.В. Манжай [4], О.М. Мошков [3], С.В. Пеньков [4], І.К. Стішенко [5], інші науковці прикладних установ та фахівці уповноважених підрозділів. В більшості наукових робіт досліджувались теоретичні та прикладні проблеми побудови систем технічних засобів. Однак результати зазначених досліджень не відображають підхід з автономного доступу до інформації уповноважених органів, що планується забезпечувати єдиною системою технічних засобів зняття інформації з електронних комунікаційних мереж відповідно до Закону України [1], та як слід не визначені умови реалізації вказаного доступу.

Метою статті є визначення умов для реалізації уповноваженими органами автономного доступу до інформації під час проведення контррозвідувальних, оперативно-розшукових, розвідувальних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій зі зняття інформації з електронних комунікаційних мереж з використанням єдиної системи технічних засобів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 2 Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) [6] під “доступом” слід вважати забезпечення доступності засобів або комунікаційних послуг іншим суб’єктам господарювання на визначених умовах на виключній або невиключній основі, яка серед іншого охоплює доступ до мереж фіксованого, мобільного зв’язку та послуг віртуальних мереж, а також доступ до елементів мережі та пов’язаних засобів.

Згідно з розділом 2 наказу Держаної служби статистики України [7] “доступ до інформації” – це можливість одержання, оброблення, блокування та/чи порушення цілісності інформації. В той час в пункті 1.2 наказу Міністерства економіки України [8] визначено, що “доступ до електронних інформаційних ресурсів” є умовою отримання користувачем можливості обробляти і використовувати інформаційне наповнення ресурсу та правила обробки і використання цієї інформації.

Таким чином під доступом до інформації в контексті зняття інформації з електронних комунікаційних мереж слід розуміти не тільки можливість отримання інформації, а також її фіксацію та оброблення.

Термін “автономність” [9] має кілька значень. Одне із значень – незалежність від чого-небудь. Питанням стає визначення поняття “незалежність від чого-небудь або кого-небудь”. В контексті єдиної системи технічних засобів О. Федієнко вважає [10], що автономний доступ – це доступ без участі оператора та система управління єдиною системою технічних засобів має знаходитися в Службі безпеки України. Автори статті не погоджуються з цією думкою та нижче надають пояснення іншої точки зору.

В пункті 2 статті 121 Закону України [1] введено поняття “єдина система технічних засобів”, але визначення його не надається. Виходячи із практичного досвіду побудови та аналізу існуючих систем технічних засобів для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у телекомунікаційних мережах загального користування України, а також за результатами дослідження систем законного перехоплення телекомунікацій іноземного виробництва, пропонуємо вважати, що *єдина система технічних засобів є функціональним поєднанням засобів управління та обробки органів, уповноважених на зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, засобів захищених транспортних мереж та мережного комплексу* (далі – МК), що відноситься до категорії електронного комунікаційного обладнання.

Вищезазначений МК призначений для забезпечення розпізнавання, відгалуження об'єктів зняття інформації (вмісту сеансів зв'язку абонентів спостереження – суб'єктів зняття інформації, даних про їх місцезнаходження та профілю послуг, що їм надаються), відбору та передачі даних до засобів управління та обробки кожного уповноваженого органу шляхом реалізації автономного доступу уповноважених органів до інформації. До складу МК будуть входити обладнання відбору об'єктів зняття інформації, що встановлюються у точках доступу (*access points*) – засобах електронної комунікаційної мережі (комутаційному обладнанні, шлюзових вузлах, реєстрах та інших), та шлюзи, що встановлюються на сегменті електронної комунікаційної мережі постачальника послуг. Взаємодія обладнання відбору об'єктів зняття інформації з шлюзами здійснюється з використанням “внутрішнього” інтерфейсу, який у кожного виробника обладнання електронних комунікаційних мереж унікальний, та інтерфейсів на основі стандартизованих протоколів СКС-7, DIAMETER та SIP. Взаємодія шлюзів з засобами управління та обробки кожного уповноваженого органу здійснюється з використанням “зовнішнього” стандартизованого інтерфейсу.

Умови автономного доступу до інформації будуть забезпечені наступними факторами:

- наявністю у кожного уповноваженого органу окремих засобів управління та обробки;
- необхідністю проходження зазначеними засобами на шлюзах МК процедури автентифікації при кожному з'єднанні з ними;
- формуванням кожним уповноваженим органом на підставі рішення суду, слідчого судді у випадках та порядку, передбачених законом, в окремих засобах управління та обробки індивідуальних ознак об'єктів зняття інформації;
- передаванням із зазначених вище засобів до шлюзів МК ознак об'єктів зняття інформації з використанням окремої захищеної транспортної мережі;
- керуванням процесом зняття інформації окремими командами управління кожним уповноваженим органом;
- наявністю в шлюзах МК у кожного уповноваженого органу окремої таблиці ознак об'єктів зняття інформації, при цьому технологічно зміст зазначеної таблиці не повинен бути доступним іншим уповноваженим органам;
- передаванням від МК до засобів управління та обробки кожного уповноваженого органу з використанням його захищеної транспортної мережі результатів зняття інформації, а саме: вмісту сеансів зв'язку абонентів спостереження (суб'єктів зняття інформації), даних про їх місцезнаходження та профілю послуг, що їм надаються;
- вибором в якості адміністратора роботи шлюзів МК структури, яка не залежить організаційно та фінансово від уповноважених органів (наприклад, підрозділ центрального органу виконавчої влади в сфері електронних комунікацій або постачальника послуг в відповідній електронній комунікаційній мережі);
- вибором кожним уповноваженим органом виробника засобів управління та обробки на конкурсній основі (виробником зазначених засобів має бути також відповідний підрозділ уповноваженого органу);
- проведенням оцінки засобів управління та обробки на відповідність вимогам нормативних документів у сфері електронних комунікацій, загальним вимогам, погоджених уповноваженими органами та державним органом виконавчої влади, що виконує функції технічного регулювання у сфері електронних комунікацій, вимогам

технічного регламенту за його наявністю та вимогам відповідних стандартів у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації за необхідністю;

- проведенням оцінки шлюзів МК на відповідність вимогам нормативних документів у сфері електронних комунікацій, загальним вимогам, які погоджені уповноваженими органами та державним органом виконавчої влади, що виконує функції технічного регулювання у сфері електронних комунікацій, та вимогам технічного регламенту за його наявністю.

Слід зазначити, що для організації доступу до будь-яких об'єктів зняття інформації з урахуванням характеристик та особливостей побудови електронних комунікаційних мереж необхідно використовувати технологічні можливості мереж при відгалуженні об'єктів зняття інформації. МК під час здійснення зняття інформації не повинні погіршувати якість послуг, що надаються споживачам послуг електронної комунікаційної мережі.

В пункті 3 статті 121 Закону України [1] введено поняття “точка підключення технічних засобів єдиної системи для автономного доступу до інформації в електронній комунікаційній мережі”, яку пропонуємо вважати шлюзом (шлюзами) МК, що виконує наступні основні функції:

- взаємодії з засобами управління та обробки кожного уповноваженого органу та з обладнанням відбору об'єктів зняття інформації;

- перетворення команд управління в команди взаємодії з електронною комунікаційною мережею;

- передавання в автоматичному режимі зазначених команд взаємодії;

- прийняття від обладнання відбору об'єктів зняття інформації відгалужених об'єктів зняття інформації;

- зберігання ознак об'єктів зняття інформації в незмінному вигляді протягом терміну, необхідного для здійснення зняття інформації;

- захисту від несанкціонованого доступу до інформації, яка містить ознаки об'єктів зняття інформації, дані взаємодії з електронною комунікаційною мережею та об'єкти зняття інформації;

- буферизації (тимчасового проміжного зберігання інформації для запобігання її втрати) вмісту об'єктів зняття інформації у випадку пошкодження каналів захищених транспортних мереж між шлюзом та засобами управління та обробки.

Висновки.

Визначені поняття “єдина система технічних засобів” та “точка підключення технічних засобів єдиної системи для автономного доступу до інформації в електронній комунікаційній мережі” відповідають основним концептуальним вимогам технічного комітету “Законне перехоплення телекомунікацій” (TC LI) Європейського інституту телекомунікаційних стандартів (ETSI) та можуть бути рекомендовані для врахування в роботі фахівцям та науковцям, задіяним у заходах зі зняття інформації з електронних комунікаційних мереж.

Наведені умови автономного доступу до інформації доцільно враховувати під час розробки та побудови єдиної системи технічних засобів, проведенні оцінки відповідності мережного комплексу та підготовки відповідного порядку щодо зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, який має бути затвердженим спільним наказом відповідних уповноважених органів та державного органу виконавчої влади, що виконує функції технічного регулювання у сфері електронних комунікацій.

Використана література

1. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.20 р. № 1089-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 6 (26.01.2021). Ст. 306.
2. Про розвідку: Закон України від 17.09.20 р. № 912-IX. *Урядовий кур'єр* від 04.11.20 р. № 214.
3. Технічні засоби для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у телекомунікаційних мережах загального користування України. Загальні технічні вимоги: наказ Служби безпеки України і Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 04.09.18 р. № 1559/533. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/399084___399149 (дата звернення: 11.03.2021).
4. Манжай А.В., Пеньков С.В. Стандартизація в сфері законного перехвату телекомунікацій. *Legia si Vista*. 2017. № 5/2. С. 86-89. URL: https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr_Manzhai/publication/337991533_Standartizatsiia_v_Sfere_Zakonnogo_Perekhvata_Telekommunikatsii_Standardization_in_the_Field_of_Lawful_Interception_of_Telecommunications/links/5df9211092851c8364854202/Standartizatsiia-v-Sfere-Zakonnogo-Perekhvata-Telekommunikatsii-Standartization-in-the-Field-of-Lawful-Interception-of-Telecommunications.pdf (дата звернення 11.03.2021).
5. Степанов В.А., Стішенко І.К. Особливості дозволеного законом перехоплення інформації з телекомунікаційних мереж. *Спеціальні телекомунікаційні системи та захист інформації*. 2005. № 10. С. 76-80.
6. Про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій: директива Європейського Парламенту і Ради ЄС від 11 грудня 2018 р. № 2018/1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#Text (дата звернення: 11.03.2021).
7. Методологічні положення щодо забезпечення статистичної конфіденційності в органах державної статистики: наказ Державної служби статистики України від 15.02.17 р. № 41. URL: <http://www.dnprstat.gov.ua/diyalnist/Nakaz%2041.pdf> (дата звернення: 11.03.2021).
8. Порядок планування, формування, створення, функціонування, супроводження, систематизації електронних інформаційних ресурсів Міністерства економіки України та доступу до них: наказ Міністерства економіки України від 16.07.10 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0854665-10#Text> (дата звернення: 11.03.2021).
9. Автономність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Автономність> (дата звернення: 11.03.2021).
10. Олександр Федієнко. URL: <https://mind.ua/publications/20220824-oleksander-fedienko-siloviki-vzhe-mayut-avtonomnij-dostup-do-mobilnih-merezh-bez-uchasti-operatora> (дата звернення: 11.03.2021).

~~~~~ * * * ~~~~~